

РЕЗЮМЕ

Результати рейтингу «Фінансове здоров'я міст та областей України»

<http://local-governments.icps.com.ua>

Підготовлено:

Єгор Киян

*Аналітик з економічних питань
МЦПД*

Листопад 2020

ЗМІСТ

ПРО ПРОСКТ.....	2
ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО РЕЙТИНГ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я ТА ЙОГО МЕТОДОЛОГІЯ	5
КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕЙТИНГУ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ.....	6
КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕЙТИНГУ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я МІСТ УКРАЇНИ.....	9
РЕЙТИНГ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ – ПОВНИЙ СПИСОК	14
РЕЙТИНГ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я МІСТ УКРАЇНИ – ПОВНИЙ СПИСОК	15

ПРО ПРОЄКТ

Проект «Зміцнення демократичної стійкості ключових державних інституцій в Україні» реалізується Міжнародним центром перспективних досліджень (МЦПД) у партнерстві з Інститутом економічних і соціальних реформ (ИНЕКО). Ініціатива фінансово підтримується за програмою Посольства США в Україні (U.S. Embassy in Ukraine).

Метою цього проекту є підвищення ефективності державного управління, самоврядування та громадянського суспільства у сфері створення та контролю регіональної політики, управління державними підприємствами, моніторингу бюджетів та інформаційної відкритості муніципалітетів. Це буде досягнуто шляхом передачі досвіду від унікальних та високооцінених проєктів, реалізованих у Словаччині, та на основі попередніх заходів, що здійснювалися в Україні.

Рейтинг «Фінансове здоров'я міст та регіонів в Україні» спрямований на покращення фінансового здоров'я регіонів, міст і населених пунктів. У свою чергу, прозорість, фінансова стійкість і формування регіональних конкурентних переваг є базовими принципами для ефективного функціонування місцевих органів влади в довгостроковій перспективі. Для цього були зібрані бюджетні дані щодо 50 міських та 24 обласних рад України та створено інтерактивний портал для відображення результатів за веб-адресою: <http://local-governments.icps.com.ua/>.

Конкретні цілі:

- підвищення рівня інформованості громадськості про бюджети муніципалітетів та про їх рейтингування.
- підтримка вирішення актуальних проблем фінансового управління бюджетів міст та областей.
- сприяння покращенню фінансового здоров'я регіонів, міст і населених пунктів.

Результати цього проєкту будуть корисними для всіх, хто може їх використати як джерело інформації та задля контролю за діяльністю міських та обласних рад.

Географія проєкту:

На карті синім кольором позначено 22 обласні ради, по яких зібрані повні дані і сірим, по яких дані неповні – Донецька та Луганська обласні ради або відсутні дані – це рада Автономної республіки Крим. Жовтими точками позначено 50 міст, дані яких були проаналізовані за 2019 рік. По кожній міській та обласній раді створено картки з показниками фінансової стійкості та прозорості з 2012 по 2019 роки.

Основними джерелами інформації є Міністерство фінансів України, Державне казначейство та фінансове керівництво місцевих органів влади в регіонах і містах. Інформація була надана МЦПД відповідно до положень Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Така практика може просувати гарні ідеї і надихати їх впровадження по всій території України.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО РЕЙТИНГ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я ТА ЙОГО МЕТОДОЛОГІЯ

Фінансовий стан визначається як здатність уряду виконувати свої зобов'язання у формі боргу чи виконання послуги безперервно. Згідно з оцінкою фінансового стану, місцеве самоврядування може визначити, як задовольнити державні потреби та як ефективніше використовувати ресурси. Важливість вимірювання фінансового стану організації – це складна та багатовимірна конструкція, і кожна зміна в ній впливає на інші частини цілого.

З метою досягнення ефективнішого розподілу бюджетних коштів та спрощення громадського контролю за цим процесом був створений інтерактивний портал: <http://local-governments.icps.com.ua/>.

Фінансове здоров'я (фінансове становище) – підсумковий показник, який дозволяє виміряти фінансовий стан міста чи регіону та порівняти його з ситуацією у інших муніципалітетах чи з середнім значенням по країні. Важливість показника полягає у тому, що він дозволяє оцінити ефективність фінансового управління бюджетів міст та областей. Розраховується як середнє значення від суми індексів «Основний баланс», «Забезпечення загального боргу» та «Податкова спроможність».

У свою чергу, розраховуються наступні субіндекси:

- Основний баланс – показує чи бюджет перебуває у стані надлишку, чи дефіциту. Крім того, він показує, чи місто або регіон зможе покрити свої поточні витрати за рахунок поточних надходжень. Розраховується як сума надходжень за мінусом витрат поділена на суму надходжень.
- Забезпечення загального боргу – визначає спроможність міста чи регіону покрити борги за рахунок власних надходжень місцевих бюджетів. Розраховується як співвідношення боргу до доходів місцевого бюджету.
- Податкова спроможність – характеризує здатність органів місцевого самоврядування покривати свої витрати за рахунок податкових надходжень. Розраховується як співвідношення податкових надходжень до витрат місцевого бюджету.

КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕЙТИНГУ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

Нижче наведено десять областей, які отримали найвищі бали в рейтингу за 2019 рік:

#	Назва	Рейтинг ▼	Загальне фінансове здоров'я	I. Основний баланс	II. Забезпечення загального боргу	III. Податкова спроможність
1.	Полтавська область	 A-	7,0	7,3	9,6	4,1
2.	Київська область	 B	6,4	5,2	9,9	4,0
3.	Миколаївська область	 B	6,3	6,9	9,6	2,6
4.	Дніпропетровська область	B	6,3	2,9	10,0	6,0
5.	Кіровоградська область	B	6,3	6,8	9,9	2,2
6.	Черкаська область	B	6,1	6,7	9,9	1,8
7.	Харківська область	B	6,0	4,5	10,0	3,4
8.	Житомирська область	B-	5,9	6,6	9,7	1,6
9.	Херсонська область	B-	5,6	6,5	9,0	1,3
10.	Львівська область	B-	5,6	4,4	9,7	2,6

Цікаво, що Полтавська та Миколаївська області зберегли свої позиції (першу та третю, відповідно) з 2018 року. Правда, бал фінансового здоров'я Полтавської області не змінився – 7 балів. А бал Миколаївської області знизився з 6.5 до 6.3 балів. Другу позицію у 2018 році займала Черкаська область. Проте, у 2019 році Черкаська область опустилася на шосте місце з загальним балом 6.1. А Київська область покращила фінансове здоров'я з 5.9 до 6.4 бали.

Найнижчий показник фінансового здоров'я з 2014 року утримує Луганська область. До 2014 року Луганська область займала другу з кінця позицію в рейтингу, проте, з початком окупації території фінансовий стан регіону погіршився. І якщо у 2018 році бал фінансового здоров'я становив 4.2, то у 2019 показник знизився до 3.8 через зниження показників основного балансу та податкової спроможності.

Динаміка рейтингу фінансового здоров'я регіонів та його складових

Середній показник фінансового здоров'я у 2019 році знизився з 5.9 до 5.4 бали. Дещо знизилася податкова спроможність областей (з 2.7 до 2.3 бали) та основний баланс (з 5.5 до 4.3 бали). Забезпечення загального боргу, навпаки, збільшилося до 9.6 бала. Це найвищий показник починаючи з 2012 року. Отже, області нарощують здатність покрити борги за рахунок власних надходжень місцевих бюджетів.

Щодо податкової спроможності, уже 3 роки поспіль найкращий результат має Дніпропетровська область. Проте у 2017 показник складав 6.6 бала, а у 2019 році знизився до 6 балів. Сума податкових надходжень значно знизилася за останні два роки порівняно з 2017-м.

Показник «Основний баланс» також знизився у 2019 році. У 2018 році найвищий бал отримала Черкаська область – 8.4, проте, у 2019 році найбільше балів отримала Полтавська область – 7.3 бали. Черкаська набрала 6.7 бала.

Показник «Забезпеченості загального боргу» значно покращився у 2019 році проти попередніх років. Усі області отримали в цьому році бали між 9 та 10. Середнє значення знаходиться на рівні 9.6 бала. Найкращий результат – 10 балів, отримали три області: Донецька, Харківська та Дніпропетровська. Це означає, що області стають більш незалежними від державного бюджету та мають достатньо надходжень, щоб покрити витрати своїми силами або ж скорочують витрати для того, щоб покрити видатки більшою мірою за рахунок власних надходжень.

Проте, залежність місцевого бюджету від фінансової допомоги є досить високою. Середнє значення сягає 77.3%.

Середнє значення основних бюджетних показників за 2019 рік відображено на рисунку нижче:

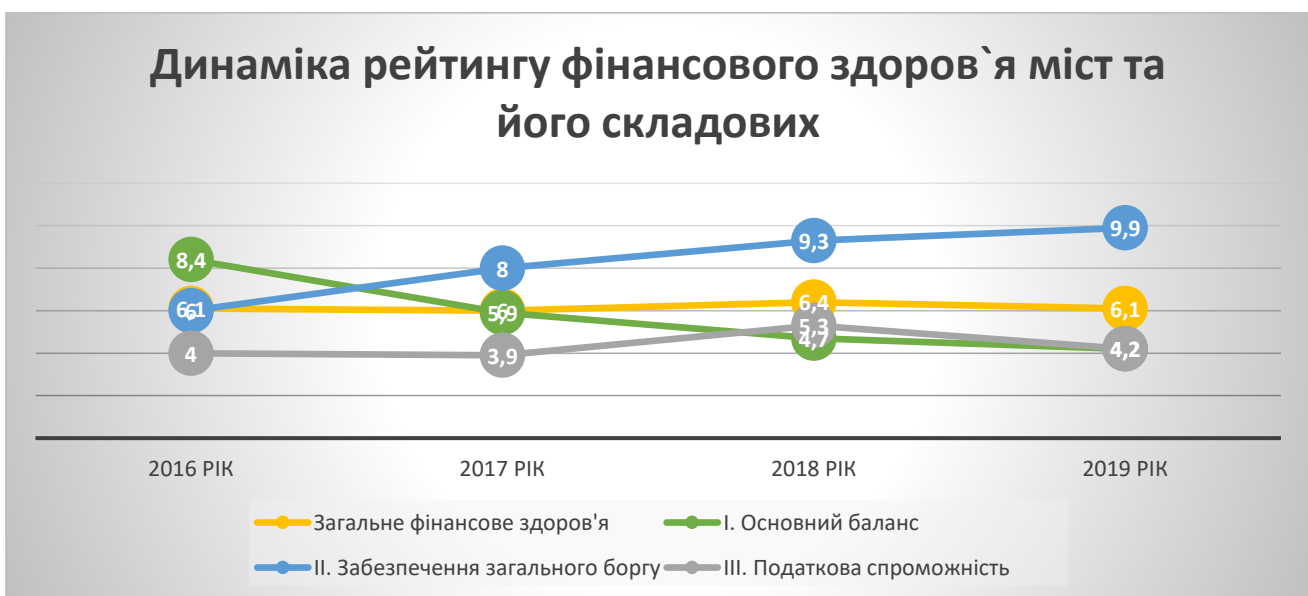
Бюджетні показники		
Основні показники		СЕРЕДНІЙ ПОКАЗНИК (%)
i	Основний баланс	-1,2 %
i	Баланс поточних операцій	-286,6 %
i	Забезпечення загального боргу	0,3 %
Бюджетна залежність		СЕРЕДНІЙ ПОКАЗНИК (%)
i	Залежність місцевого бюджету від місцевих податків і зборів	22,7 %
i	Залежність місцевого бюджету від фінансової допомоги	77,3 %
i	Податкова спроможність	19,1 %
i	Сталість трансфертів	86,6 %
Показники на одного жителя		СЕРЕДНІЙ ПОКАЗНИК (€)
i	Базовий баланс на душу населення	106
i	Прибуток на одного жителя	174
i	Надходження на душу населення	4 926
Інші показники		СЕРЕДНІЙ ПОКАЗНИК (%)
i	Баланс капітальних операцій	-31 310,5 %
i	Податкова автономія	93,7 %
i	Коефіцієнт виконання бюджету	-3,5 %

КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕЙТИНГУ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я МІСТ УКРАЇНИ

Найкращі результати фінансового здоров'я за 2019 рік показали Київ, Полтава та Маріуполь.

#	Назва	Рейтинг ▼	Загальне фінансове здоров'я	Основний баланс	Забезпечення загального боргу	Податкова спроможність
1.	Київ	A	8,0	5,0	9,9	9,0
2.	Полтава	A-	7,0	4,5	10,0	6,5
3.	Маріуполь	B+	6,9	4,2	10,0	6,6
4.	Тернопіль	B+	6,9	6,1	10,0	4,8
5.	Житомир	B+	6,9	5,6	9,9	5,2
6.	Мукачево	B+	6,8	5,3	10,0	5,3
7.	Ізмаїл	B+	6,8	6,5	10,0	4,0
8.	Черкаси	B+	6,7	4,4	9,7	6,1
9.	Кременчук	B+	6,7	3,8	9,9	6,5
10.	Дніпро	B+	6,7	2,4	10,0	7,6

Найнижчий показник в рейтингу отримали міста: Бердянськ (5.2 бали), Шостка (4.9 бали) та Костянтинівка (4.7 бали).

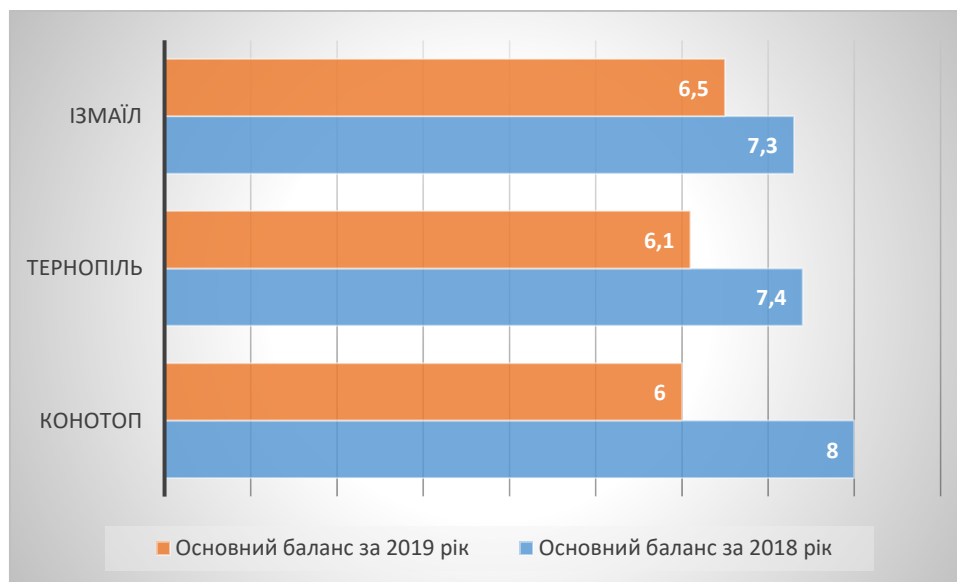
#	Назва	Податкова спроможність▼
1.	Київ	9,0
2.	Дніпро	7,6
3.	Запоріжжя	6,7
4.	Маріуполь	6,6
5.	Бровари	6,6
6.	Кременчук	6,5
7.	Львів	6,5
8.	Полтава	6,5
9.	Ужгород	6,3
10.	Одеса	6,3

В цілому, середній показник фінансового здоров'я знизився у 2019 році на 0.3 пункти порівняно з 2018 роком. Найвищий бал у 2018 році складав 8.1, а у 2019 році – 8 балів. На це вплинуло значне зниження середнього показника податкової спроможності у 2019 році. Середній показник у 2018 році складав 5.3 бали, а у 2019 році – 4.2 бали.

Найвищу податкову спроможність має Київ, бюджет якого здатний покрити біля 60% витрат за рахунок податкових надходжень. Решта міст значно відстають за цим показником. На рисунку подано рейтинг десяти міст з найкращим показником податкової спроможності.

Знизилося середнє значення показника «Основний баланс» з 4.7 бали у 2018 році до 4.2 бали у 2019 році. Це означає, що сума витрат у 2019 році збільшилася і спроможність міст покрити витрати за рахунок власних надходжень також знизилася.

Найкращий результат цього року показав Ізмаїл – 6.5 бали, але за 2018 рік показник цього міста був вищим на 0.8 бала. На графіку відображено динаміку показника за два роки по містах, які опинилися найвище у рейтингу за показником основного балансу.

Найнижчий показник має Одеса, що вказує на перевищення витрат над надходженнями. У 2018 році показник становив 1.7 бали. Місцевому самоврядуванню варто переглянути баланс за останні роки з метою збалансування доходів та витрат та уникнення дефіциту в майбутньому.

Причинами зростання надходжень до центрального та місцевого бюджетів можуть бути:

- Активізація підприємств та експортних операцій;
- Інфляційні процеси в країні;
- Зростання обмінного курсу, який позитивно вплинув на надходження до бюджету в гривневому еквіваленті;
- Збільшення заробітних плат, в тому числі, мінімальної;
- Часткова детінізація і поліпшення сервісного обслуговування платників податків;
- Розширення податкової бази та податкових надходжень.

Середнє значення показника «Забезпечення загального боргу» підвищилося у 2019 році з 9.3 до 9.9 бали. Найнижчий показник в Одесі – 9.3 бали, що теж непогано, оскільки у 2018 році цей показник для Одеси був на рівні 8.6 балів.

Отже, боргові зобов'язання міста спроможні покрити за рахунок власних доходів, що є позитивною тенденцією. Головне, щоб позики використовувалися за цільовим призначенням та мали економічний або соціальний ефект для міста.

Аналіз фінансового стану органів місцевого самоврядування необхідний, оскільки він є важливою частиною процесу оцінки поточних фінансових результатів, а також допомагає при плануванні.

Щоб посісти високі позиції в рейтингу, необхідно виконувати наступні рекомендації:

- Зростання дохідної частини бюджетів (*за рахунок податкових, неподаткових платежів, операцій з капіталом, зменшення залежності від офіційних трансфертів*).
- Бездефіцитний бюджет.
- Зростання частки капітальних видатків, перегляд структури видатків.
- Виконання планових показників.
- Зростання можливості покривати борги за рахунок власних надходжень місцевих бюджетів.
- Стимулювання високої ділової активності.

Щоб передбачити потенційну економічну турбулентність у майбутньому та її вплив на організації державного сектору, керівники органів місцевого самоврядування повинні мати належні аналітичні інструменти фінансового управління. Аналіз фінансового стану є одним із таких інструментів, який може оцінити минулі фінансові результати та надати можливість місцевим органам влади розробити стратегії, необхідні для подолання загроз у майбутньому. Також, очікування зацікавлених сторін місцевого самоврядування отримати гідні державні послуги, незважаючи на бюджетні обмеження, з якими стикаються органи місцевого самоврядування, робить оцінку фінансового стану місцевого самоврядування необхідною та актуальною.

Відстежуючи фінансовий стан державних установ, уряд має можливість взяти необхідних заходів для того, щоб витрати не перевищували джерел доходів, що гарантує стійке надання державних послуг та надійне управління державними фінансами.

Крім того, місцеве самоврядування може використовувати інформацію про фінансовий стан для ефективного та результативного використання наявних ресурсів для задоволення суспільних потреб. Розуміння фінансового стану органів місцевого самоврядування є дуже важливим, оскільки воно оцінює здатність уряду надавати послуги, які входять до його обов'язків перед населенням, включаючи охорону здоров'я, освіту та базову інфраструктуру.

Ризики наступних періодів:

- Розширення повноважень органів місцевого самоврядування без відповідного фінансового забезпечення.
- Проблеми об'єднання громад у процесі реформи децентралізації (*наявність громад поза об'єднаними громадами, небажання об'єднуватись з неспроможними громадами*)
- Проблеми імплементації інших реформ.
- Скорочення капітальних видатків у разі погіршення соціально-економічного становища.
- Зростання адміністративних видатків.

Ми сподіваємося, що наша практика допоможе сприяти ефективності діяльності місцевих органів влади по всій території України.

Окрема подяка Міністерству фінансів України, Державній казначейській службі України та порталу <https://openbudget.gov.ua/> за оперативне реагування на запити на отримання публічної інформації та надання даних у повному обсязі.

РЕЙТИНГ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ – ПОВНИЙ СПИСОК

#	Назва	Рейтинг ▼	Загальне фінансове здоров'я	I. Основний баланс	II. Забезпечення загального боргу	III. Податкова спроможність
1.	Полтавська область	 A-	7,0	7,3	9,6	4,1
2.	Київська область	 B	6,4	5,2	9,9	4,0
3.	Миколаївська область	 B	6,3	6,9	9,6	2,6
4.	Дніпропетровська область	B	6,3	2,9	10,0	6,0
5.	Кіровоградська область	B	6,3	6,8	9,9	2,2
6.	Черкаська область	B	6,1	6,7	9,9	1,8
7.	Харківська область	B	6,0	4,5	10,0	3,4
8.	Житомирська область	B-	5,9	6,6	9,7	1,6
9.	Херсонська область	B-	5,6	6,5	9,0	1,3
10.	Львівська область	B-	5,6	4,4	9,7	2,6
11.	Запорізька область	C+	5,4	2,3	9,8	4,1
12.	Одеська область	C+	5,4	3,3	9,1	3,8
13.	Чернігівська область	C+	5,3	4,5	9,7	1,6
14.	Вінницька область	C+	5,2	4,9	9,0	1,8
15.	Донецька область	C+	5,1	1,7	10,0	3,6
16.	Волинська область	C+	5,0	4,6	9,6	1,0
17.	Сумська область	C+	5,0	3,1	9,9	2,2
18.	Тернопільська область	C	4,8	3,9	9,7	0,8
19.	Івано-Франківська область	C	4,8	3,8	9,5	1,0
20.	Хмельницька область	C	4,7	2,7	9,9	1,3
21.	Чернівецька область	C	4,6	3,6	9,5	0,6
22.	Рівненська область	C	4,6	3,0	9,8	0,9
23.	Закарпатська область	C-	4,3	3,1	9,0	0,8
24.	Луганська область	D+	3,8	0,7	9,5	1,2

РЕЙТИНГ ФІНАНСОВОГО ЗДОРОВ'Я МІСТ УКРАЇНИ – ПОВНИЙ СПИСОК

#	Назва	Рейтинг ▼	Загальне фінансове здоров'я	I. Основний баланс	II. Забезпечення загального боргу	III. Податкова спроможність
1.	Київ	 A	8,0	5,0	9,9	9,0
2.	Полтава	 A-	7,0	4,5	10,0	6,5
3.	Маріуполь	 B+	6,9	4,2	10,0	6,6
4.	Тернопіль	B+	6,9	6,1	10,0	4,8
5.	Житомир	B+	6,9	5,6	9,9	5,2
6.	Мукачеве	B+	6,8	5,3	10,0	5,3
7.	Ізмаїл	B+	6,8	6,5	10,0	4,0
8.	Черкаси	B+	6,7	4,4	9,7	6,1
9.	Кременчук	B+	6,7	3,8	9,9	6,5
10.	Дніпро	B+	6,7	2,4	10,0	7,6
11.	Кам'янське	B+	6,6	5,1	10,0	4,9
12.	Ужгород	B+	6,6	3,6	10,0	6,3
13.	Рівне	B+	6,5	4,4	9,9	5,3
14.	Вінниця	B+	6,5	4,1	10,0	5,5
15.	Харків	B	6,5	4,4	9,8	5,3
16.	Херсон	B	6,5	4,9	9,9	4,6
17.	Нікополь	B	6,4	4,1	10,0	5,1
18.	Біла Церква	B	6,3	5,0	10,0	4,1
19.	Павлоград	B	6,3	5,0	10,0	4,0
20.	Миколаїв	B	6,3	2,9	9,7	6,2
21.	Конотоп	B	6,3	6,0	9,8	3,0
22.	Кропивницький	B	6,3	5,2	10,0	3,6
23.	Луцьк	B	6,3	4,1	10,0	4,7
24.	Бровари	B	6,2	2,1	10,0	6,6
25.	Хмельницький	B	6,2	3,6	10,0	5,0
26.	Львів	B	6,1	2,0	9,9	6,5
27.	Суми	B	6,1	3,2	10,0	5,2

28. Ніжин	В	6,1	5,8	10,0	2,6
29. Чернівці	В	6,0	3,0	9,9	5,1
30. Кам'янець-Подільський	В-	5,8	4,9	9,7	2,9
31. Мелітополь	В-	5,7	4,9	9,9	2,4
32. Бахмут	В-	5,7	5,3	10,0	1,8
33. Бердичів	В-	5,6	5,1	10,0	1,7
34. Умань	В-	5,6	4,7	9,9	2,3
35. Лисичанськ	В-	5,6	5,6	10,0	1,1
36. Запоріжжя	В-	5,6	0,1	9,9	6,7
37. Івано-Франківськ	С+	5,5	1,5	9,8	5,1
38. Чернігів	С+	5,5	3,4	9,9	3,0
39. Ковель	С+	5,5	4,5	10,0	1,9
40. Олександрія	С+	5,5	5,7	10,0	0,6
41. Слов'янськ	С+	5,4	4,3	10,0	1,8
42. Новомосковськ	С+	5,4	3,7	10,0	2,4
43. Дрогобич	С+	5,3	4,8	10,0	1,2
44. Одеса	С+	5,2	0,0	9,3	6,3
45. Бердянськ	С+	5,2	3,6	10,0	1,9
46. Шостка	С	4,9	3,7	10,0	0,9
47. Костянтинівка	С	4,7	3,9	10,0	0,3